

Asia: VN/24196/2023

## **Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: Työperäistä hyväksikäyttöä koskevan sääntelyn muuttaminen**

### **Lausunnonantajan lausunto**

#### **Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään**

Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry pitää ehdotettuja muutoksia kannatettavina. Erityisen hyvänä voidaan pitää muutosta siitä, ettei uusi säännös kiskonnasta työelämässä edellyttäisi syrjintäperusteen selvittämistä. Siten on mahdollista, että esitutkinta suoritettaisiin jatkossa todennäköisemmin sellaisten tapausten kohdalla, joissa aikaisemmin esitutkinta olisi jätetty suorittamatta siitä syystä, että syrjintäelementtiä koskevan näytön puuttuessa asia olisi esimerkiksi arvioitu riita-asiaksi.

Kuten mietinnössä mainitaan, ehdotetuilla lainmuutoksilla arvioidaan olevan maltillisia itsenäisiä vaikutuksia juttumäärän kasvuun ja sitä kautta viranomaisten toimintaan. Mietinnön mukaisesti työsuojelu- ja esitutkintaviranomaisten riittävä resursointi on merkityksellistä sen kannalta, että työperäiset hyväksikäyttötapaukset tulevat ilmi ja niitä pystytään tutkimaan tehokkaasti. JHL pitää siten tärkeänä, että mainituille viranomaisille taataan riittävät resurssit tehtäviensä hoitamiseen. Muutoin lainmuutokset eivät täytä tavoitettaan työperäisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi.

Mietinnöstä käy ilmi, että alipalkkaus on yksi tyypillisimmistä työperäisen hyväksikäytön muodoista. JHL ihmettelee, miksei alipalkkauksen kriminalisointia esimerkiksi Norjan mallin mukaisesti palkkavarkaus-rikosnimikkeeseen keinoin, ole pohdittu vaihtoehtona hyväksikäytön ehkäisemiseksi. Palkkavarkaus mainitaan mietinnössä ainoastaan muiden maiden lainsäädännön läpikäynnin yhteydessä, mutta sitä ei tuoda esille vaihtoehtona hyväksikäytön kitkemiseksi. JHL:n näkemyksen mukaan alipalkkauksen kriminalisointi Norjan mallin mukaisesti olisi juuri sellainen konkreettinen toimenpide, jota olisi tässä lainvalmistelussa pitänyt edes harkita vaihtoehtona muiden keinojen ohella.

Mietinnössä viitataan oikeusministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön teettämään ja 4.4.2023 julkaistuun selvitykseen (Lauri Luoto – Tiina Turunen – Jalo Vatjus-Anttila – Jasmin Hannonen – Tatu Hyttinen – Natalia Ollus, Vakavaan alipalkkaukseen perustuva työntekijöiden hyväksikäyttö ja siihen reagointi. Rikosoikeudellinen selvitys. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2023:19), joka käsittelee vakavaan alipalkkaukseen perustuvaa työntekijöiden hyväksikäyttöä ja siihen reagointia. Selvityksen johtopäätöksissä todetaan muun muassa, ettei alipalkkaustapauksiin soveltuva rikosoikeudellinen sääntelykokonaisuus muodosta erityisen systemaattista kokonaisuutta. JHL epäilee, ovatko nyt ehdotetut muutokset riittäviä systematisoimaan rikosoikeudellista sääntelyä siten, että alipalkkaukseen voitaisiin riittävällä tehokkuudella puuttua.

Esityksessä ehdotetaan, että kiskonnantapainen työsyryntä korvattaisiin uudella rikosnimikkeellä nimeltään kiskonta työelämässä. Rikoslakiin lisättäisiin myös ehdotettavan rikosnimikkeen törkeä tekemuoto. Erona kiskonnantapaiseen työsyryntään olisi se, ettei uusi säännös kiskonnasta työelämässä edellyttäisi syrjintäperusteen selvittämistä. Uudet säännökset eivät esityksen mukaan sinänsä laajentaisi rangaistavuuden alaa, mutta selkeyttäisivät työperäisen hyväksikäytön rangaistavuutta. Alipalkkaus voisi tulla rangaistavaksi näiden ehdotettujen rikosnimikkeiden alla, mutta siitä ei säädettäisi erikseen.

Esityksessä ehdotettavien muutosten ja alipalkkauksen nimenomaisen kriminalisoinnin välisenä keskeisenä erona olisi se, että alipalkkaus kriminalisoitaisiin omana rikosnimikkeenään. Siten palkan tai sen osien maksamatta jättäminen olisi itsessään rangaistava teko.

JHL:n näkemyksen mukaan alipalkkauksen nimenomainen kriminalisointi tarkentaisi tehokkaammin voimassa olevia työntekijöiden hyväksikäytön estämiseksi säädettyjä säännöksiä ja vahvistaisi täten myös hyväksikäyttöriskissä olevien ihmisten asemaa. Koska alipalkkaus on yksi tyypillisimmistä työperäisen hyväksikäytön muodoista, olisi tällaiselle spesifille kriminalisoinnille selkeä tarve. JHL:n näkemyksenä on, että alipalkkauksen nimenomainen kriminalisointi olisi tehokkaampi ja tarkkarajaisempi keino puuttua alipalkkaukseen perustuvaan työntekijöiden hyväksikäyttöön kuin nyt ehdotettu kiskonta työelämässä.

Nyt ehdotettujen rikosnimikkeiden osalta rangaistavuuden edellytyksenä olisi kiskonnantapaa, että tekijä käyttää hyväksi olosuhteita, joiden vuoksi asianomistaja ei kykene tasapuolisesti neuvottelemaan oikeustoimen ehdoista. Ehdotettava pykälä kiskonnasta työelämässä sisältäisi tyhjentävän listan niistä olosuhteista, joihin rangaistavuus voisi perustua. Tällaisina ehdotetussa rikostunnusmerkistössä mainitaan taloudellinen tai muu ahdinko, riippuvainen asema, ymmärtämättömyys, ajattelemattomuus ja tietämättömyys. JHL ehdottaa alipalkkauksen erillistä kriminalisointia siten, ettei edellä lueteltujen olosuhteiden toteutumisesta vaadittaisi, vaan rangaistavuuden edellytyksenä olisi palkan tai sen osien maksamatta jättäminen.

JHL huomauttaa, että alipalkkauksen kriminalisoinnilla tähdättäisiin samoihin tavoitteisiin kuin mihin esityksessä viitataan ehdotetuilla muutoksilla pyrittävän. Alipalkkauksen kriminalisointi helpottaisi

työperäiseen hyväksikäyttöön puuttumista selkeyttämällä rangaistavuuden edellytyksiä, ennaltaehkäisisi uusien rikosten tekemistä sekä suojelisi tehokkaammin oikeushyviä, jotka koskevat heikomman osapuolen suojaa kohtuuttomilta oikeustoimilta, omaisuuden suojaa sekä oikeutta hankkia toimeentulo valitsemallaan työllä. Tällä taas voitaisiin vaikuttaa paitsi hyväksikäyttöriskissä olevien ihmisten asemaan myös laajemmin työmarkkinoiden lainmukaisen toiminnan edellytyksiin. Alipalkkauksen kriminalisointi sopisi siten myös hallituksen tavoitteisiin, mutta olisi vieläkin selkeämpi toteutustapa kuin nyt ehdotetut muutokset.

Järvinen Anna  
Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry